

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ANNA-MARI ROPARS

(1839-1913)

EN ENVOR

EUZ

Anna Ropars

(An Itron Jaffrennou)

BARZEZ A ENOR EUZ GORSEDD BREIZ

1839-1913

Eun dibab euz he gwerziou

KERAEX
Moullérez Ar Bohl
1913

KENT-SKRIDOU

I. — *Buez Anna Ropars*

Anne-Mari Ropars a oa merc'h da Fanch Ropars, maer Bolazec, en Bro Gerne-Uhel, ha da Varianna an Talek. Ganet e oa en Hellaouet, an 9 a viz Du 1839. Hi oa ar c'hosa euz a dri bugel. Skoliet e oa en Gwerliskin da genta, ha goude en Kouant Ursulined Montroulez.

Dond a reaz neuze da veva gant he zad hag he mam. Hi eo a bleaz ouz sekretouriach Ti-Kear Bolazek beteg maro he zad, er bloavez 1869. He breur a oa hanvet da vaer var lerc'h e dad.

Azalek neuze, Anna a chomaz gant he mam, evid harpa he c'hozni. Ne c'houlle ket mond en priadelez. Koulskoude, Doue en doa merket eur gwaz d'ezhi en Claude Jaffrennou, ganet en 1837 tost da Volazek, en Keforc'h, parroz Skrignak, ha noter en Karnoët abaoe 1873. En 1875, e oant eureujet : 36 vloaz he devoa.

An Itron Jaffrennou a c'hanaz eur verc'h en 1877 ; homa a varvaz bihanik. En 1879, e lakeaz var ar bed he mab Fransou.

War he fried ha war he fennher e tistaolaz he holl c'harantez epad he buez hir, kensakret ive de beb sort oberou-mad.

Troet e oa da lenn, da studial, da skriva. He diska-durez a oa soagnet. Eur bluen he devoa hag a oa skanv ha flour hag he Lizerou gallek da veur a hini a zo bet meulet evel dign euz ar gwella skrivagnerezed a vicher.

Troet e oa ive kalz gant traou Breiz-Izel. Rei a rea

kalon d'he mab en he labour evit ar vro ; karet a rea ar Varzed, koz ha iaouank, pere a gave ganthi bepred, en he zi Karnoët, ar gwella digemer.

Ar *Gorsedd* a hanvaz anezhi da Varzez a Enor en 1910.

Ezel e oa deuz *Kevredigez Broadus Bretz* ha deuz *Unvaniez Arvor*.

Madoberourez ar beorien en he farroz, an holl o doa doujanz evithi. Gouzanv a reaz gant eur gourach dreist-ordinal he c'hienved diveza, ha mervel a reaz santelamant, ar 26 a viz ebrel 1913, d'an oad a 73 bloaz.

Doue d'he fardono.

EUR MIGNON KOZ.

II. — *Ar pez a zo bet laret outhi er C'hazetennou*

Avec Madame Jaffrennou, disparaît une physionomie bien bretonne et bien chrétienne. D'une grande élévation de sentiments due à une forte et solide éducation, d'une bonté admirable, d'une amabilité exquise et d'une simplicité naturelle qu'elle tenait de sa famille, Madame Jaffrennou était universellement estimée et aimée de tous ceux qui l'approchaient. Mère d'un barde, — ne fut elle pas pour ainsi dire l'inspiratrice de son fils? — elle ne dédaignait pas, à ses heures, de prendre la harpe et d'en tirer de sublimes chants où se reflétaient toute la tendresse de la mère et le dévouement de l'épouse. Quelques-unes de ses poésies sont de véritables perles.

Le bon Dieu, qu'elle servit toute sa vie, avec cette

confiance et cette foi vive qui caractérisent les « familles-souches » de notre Bretagne, l'a rappelée à Lui, l'enlevant ainsi à l'affection des siens, de celui qui fut si longtemps l'ami sûr et le compagnon fidèle de sa vie, de ses enfants, de ses petits-enfants qu'elle entourait d'une sollicitude si tendre, et aussi des déshérités de ce monde qui trouvaient toujours auprès d'elle conseils et réconfort.

Tous la pleurent aujourd'hui ; mais que leur douleur soit cependant adoucie par cette pensée qu'ils la retrouveront au ciel. Leur grande consolation, d'ailleurs, est de savoir qu'elle y a déjà reçu la récompense promise à ceux qui ont passé ici-bas en craignant Dieu et en faisant le bien...

En cette bien cruelle circonstance, nous prions son vénérable époux, notaire honoraire à Karnoët, ses enfants et petits-enfants, et tous les membres de sa famille, d'agréer ici l'expression de nos meilleures et plus respectueuses condoléances.

L'Indépendance Bretonne,
St-Brieuc, 30 avril 1913.

* *

C'était une personne distinguée, affable et accueillante, aimant les bardes qu'elle voyait souvent réunis autour de son fils *Taldir*. Elle était membre d'honneur du Collège bardique.

Le Pays Breton, Lorient, 3 mai 1913.

* *

Dilun diwezan e voe lidet e Karnoet obidou an itron Jaffrennou, mam hon mignon, ar barz Taldir, rener

« *Ar Bobl* ». Eur Vretonez eus an dibab hag eur varzez anezi, an itron Jaifrennou a oa lennerez da « *Groaz ar Vretoned* », aboue he c'hrouidigez. Hon holl lennerien a bedo evit ma vo Doue gant hec'h ene hag en em unano ganimp da gas d'hon mignon ha d'e dud hon gwel-lan gourc'hemennou a genganv.

Kroaz ar Vretoned,
St-Brieuc, Sul 4 a viz maë 1913.

**

Taldir's friends will regret to learn of the death of his mother, which took place on Saturday last. Madame Jaifrennou was an enthusiast on behalf of every thing Breton. It was largely due to her encouragement and sympathy that her gifted son took to literature, and ultimately loomed so largely in the national movement of Brittany.

Western Mail,
Cardiff, (Pays de Galles), 3 mai 1913.

III. — *Lizerou kenganv*

« Hélas ! Voilà donc ce cher petit coin de Carnoët qui m'était comme une seconde patrie, ma patrie bretonnante et où j'avais comme une autre famille, voilà donc notre séjour de paix et d'intimité veuf de celle qui en était la gloire et l'honneur... »

Et je ne puis m'empêcher d'évoquer la physionomie souriante de la chère disparue, sa foi de sainte, son indulgence et son amabilité sans bornes pour celui qu'elle avait bien voulu accueillir au titre d'ami de son

cher fils. Son souvenir vivra éternellement en mon cœur fidèle et attristé.

Henry de la GUICHARDIÈRE. »

**

« Eur c'holl eo evidout hag he holl gerent, eur c'holl ive evid kemend den speredet an euz tosteet outhi. Lâret a ran d'id, en gwirione, eo rannet ma c'halon gant taol ar maro. Koulskoude pa zonjan frankoc'h e welan n'eo pellaet ar spered ma diouz e glornemed evid beza dalc'hammad tostoc'h d'imp. Eur Varzez eo a zo maro, hag ar glac'har a vo zantet gant holl Barzed Breiz. He spered koulskoude a zo brema ebarz an eürusted. »

Y. BERTHOU, Drouiz-Veur. »

**

« J'avais eu le bonheur de la connaître, il me semblait qu'elle était l'incarnation même de l'âme bretonne... Avec toi et les tiens je pleure sur la tombe encore ouverte en songeant que les âmes belles et nobles ne meurent point. »

YANN-MORVRAN GOBLET. »

**

« Je ne saurais oublier la douce figure qui ne laissera plus que son souvenir dans nos réunions auxquelles elle était si fidèle. »

Jos PARKER
Renner *Unvanies Arvor*. »

* *

« C'est une perte irréparable pour la Bretagne que la mort d'un écrivain comme Mme Jaffrennou. Elle possédait le breton comme personne autre et son affabilité était trop connue des bardes pour que sa mort ne laisse parmi nous un grand vide. Je n'oublierai jamais son affabilité et la façon à la fois si simple et si cordiale dont elle nous reçut à Carnoët. »

Pol DIVERRÈS. »

* *

« Votre mère était de ces natures d'élite qu'on ne peut connaître sans les apprécier.

Vicomte d'HERBAIS. »

* *

« Koll eur vam a rann bepred kalon eur mab : pegen braz na dle ket ar glac'har bean eta, pa ve ar vam-ze eur vaouez dispar evel Anna Ropars, eur galon vadelezus, eun ene uhel, eur spered dreist : spered eur varzez. Tostaat d'ezhi a oa trawalc'h evid he c'harout. »

F. EVEN. »

* *

« J'unis de tout cœur mes prières aux vôtres pour le bonheur de celle dont la vie si exemplaire ne tardera pas à recevoir sa récompense, si elle n'en jouit déjà.

L. de KERVENOAËL. »

* *

« A ma profonde sympathie pour votre douleur s'ajoute un regret : celui de n'avoir pas connu cette fem-

me d'un grand cœur et d'une si haute intelligence. Tel fils, telle mère. D'être la mère de Taldir lui fut un assez grand honneur et une joie suprême de l'avoir donné à la Bretagne. Puis, quelle douceur de devoir ses charmants petits enfants à cette excellente fille qu'est la chère Jeanne. Je ne parle pas du long commerce d'une société conjugale sans nuages. C'est le don qui les dépasse tous. La chrétienne, elle a quitté tous ces bonheurs pour en goûter un fait de certitude et d'espérance. Prions sa belle âme de nous communiquer un peu de la clarté sans ombres dont elle est inondée, pour éclairer nos voies toujours tortueuses en ce monde.

Comtesse de PESQUIDOUX. »

* *

« Poan an euz groet d'in, hen kredet mad, kelou maro ho mam. Evithi am euz bet bepred ar brasan doujans, ha n'ankouain ket pegen karantezus ha mad e oa. Ho lizer maro a lavar pedi evithi. Hen groet am euz a greiz kalon, hag ouspenn e kinnigan da Zoue pedennou ma fotredigou glan evit he ine.

O lenn ho kelou, on chomet treit da sonjal en amzer ze e pehini oa karante hag unvaniez etre ar Vretoned kredus. Hag e sonjan er kendalc'hou ar c'houlz-ze e lec'h e kavemp bepred ho mam garet ken laouen ; en baleadennou Karnoët e lec'h e oamp digemeret ken mad ganthi. »

F. CAUREL, mestr skol kristen
sekretour *Kevredigez Vreiz*.

*
*

« Anhawdd iawn irio 'r elwyf a wna angau ; éto, cofiaf un tro weled ynn un Catacomb, yn Rhufain, gofnod yn dweyd am un fel yma : « *Nata est in æternitate.* » A phe bai i ni yn unig gofio hynny, onid esmwythach fyddai ?

« Bydd y cof am eich mam yn felus yn Llydaw ac yn Nghymru. Mam Taldir *yw*, nid oedd.

Dr. Thomas MATTHEWS.
(Pays de Galles)

AKT A FE

Silaou eur wech c'hoaz ma Zelen
Mam gez, euz fonz ar pri melen
Lec'h am euz gwelet da ziskenn...

Raok ma 'zin kuit, (vel pa oas beo),
D'id a ganin... Hag an hekleo
Zougo ma gwerz beteg da neo.

Vid ma triño ouz hi c'hleved
Da galon c'hian en da vruched
Dihun eur munut en arched.

*
*

Pa oan bihan, var da varlen,
Mam santel, ha leun a greden,
Tri Hano e toa d'in disket :
Hini Jezus-Krist, mestr ar bed,
Re Mari, stereden ar mor,
Hag Anna, patronez Arvor.

Gant an tri arwez lintrus-ze
Te gerze eeün gant ar vue,
Bea oas gantê plom ha stard
Evel en arme eur soudard
Pa ia da heul ar bannielou
Evid trec'hi er brezelioù.

Biskoaz da fe na n'euz faezet
Biskoaz en doutanz n'out kouezet,
Hag ouz da weled ken fizius
Bea diskredik oa mezus !
Ha d'am zro am euz gret al Le
Da gaout da dri SIN em bue.

(Mar o c'homprenan em feson,
Mam, teurvez rei d'in da bardon).

Jezus zo *Sin* Doue o ren
Hag oc'h astenn e zorn d'an Den ;
Gant e zoktrin skedus a c'hloar
Eo skloumet an Nenv d'an Douar,
Rag-se 'veldout me a gano
Eo mad azeuli e Hano.

Skuer ar Merc'hed, Mari Gwerc'hez
Zo 'vidon *Sin* ar Garantez,
Sin ar Gened hag an Douster
Unanet en eur plac'h tener.
A dreuz d'ezi me a garo
Ma greg fidel bet' ar maro.

Erfin, disket e teuz d'in, mam,
Hano Santez Anna dinam.
Evid plijout d'id en peb stum
He hano zo douget em rum, (1)
Ha war skuer Patronez Gwened
Me a garo ar Vretoned.

Kenavo, mam, 'n eur bed neve
Lec'h 'teuz *gwarantet* d'in gant fe (2)
En em gavchemp eun dro bennag
Euz ar Draonien pa vemp distag,
Pa vo torret hon chadennou
Et hon ene d'ar gwabrennou...

(1) Ma merc'h Rozen-Wenn-Anna.

(2) " La séparation n'est pas longue. Qu'est-ce que 40 ou 50 ans dans la durée des siècles ? " T'ennet divar eul lizer leusket ganthi evid he merc'h-kaër.

Da c'hortoz, da zonzj vo miret
En Breiz-Izel da vro garet.
Unanet a oamp dre wad tud,
Unanet a vemp c'hoaz dre vrud ;
Deuz ar Mab pa gomzo Arvor
D'ar Vam a ielo peb enor.

Karnoët, 29 Ebrel 1913.

TALDIR.

HE OBEROU

LA SAINT-HERVÉ

**Souhaits de bonne fête à M. Hervé Le Lojou
recteur de Bolazec (1868)**

Bien bon Monsieur Lojou, recteur de Bolazec
Qui, marchant sur les pas du grand Melchisedech,
Embrassé comme lui d'un feu saint et sublime,
Immolez tous les jours la céleste victime,
La St-Hervé vers nous à grands pas s'approchant,
Pour moi c'est un devoir aussi doux que pressant
De vous féliciter au jour de votre fête,
Et de vous souhaiter une santé parfaite.
Ce n'est point, croyez-le, la coutume ou l'usage,
Mais la simplicité, cette fleur de langage,
Vient vous dire humblement que pour votre bonheur
Elle forme des vœux du plus profond du cœur,
Si le Ciel est propice à ma faible prière
Vous êtes assuré d'une heureuse carrière ;
Et puis quand l'Eternel, au moment du trépas,
Voudra récompenser tant de nobles combats,
Soutenus pour sa gloire et le salut des âmes,
Sur un char étoilé, tout rayonnant de flammes,
Vous vous envolerez au fortuné séjour,
Parmi les bienheureux dans la céleste cour.
Tels sont les humbles vœux d'un ami bien intime
Qui pour être inconnu veut rester anonyme.

EUN "DELEGUET" EN SANT-BRIEK

(Ar pastell-ma a zo tennet diouz eur son farsus savet ganthi diwar benn eur C'honsailler « divezad » hag a oa hanvet evid mont da Sant-Briek evel « Délégué Sénatorial » er bloavez 1882.)

.....

Kerlu gant se n'eo ket nec'het,
An hent-houarn pelec'h kavet ?
An holl war e goust a c'hoarze
E maez ar sal pa sortie.
Kerlu pounner braz a gerze
Hep miret kasoni oute,
Ken a lavaraz ar bobl c'hall :
« Il a tout l'air d'un sénéchal ! »

E vignoned pa neus kavet,
D'o saludi : « Hanta, potred ! »
E zorn gantan 'barz 'n e vruched,
Prest politik da lavaret,
Da lavaret, da esplika
Politik braz deuz ar gwella.
'Vid Hen-ha-Hen e ma douget,
Hennez zo deuz e vignoned.

.....

Ar Cirq hag an holl boutikou
A zo evitan neventiou,
— « 'Hanta, potred, sell gant dudi
Eur machin rond da varchosi !...
Setu ama, kompagnoned,
Tok eun den a zo bet kollet,
Kollet eo bet diwar e benn
Ha laket eo war eur berchen !... »
— « Da gement den a zo pennet
Tokou aze a ve gwerzet ! »
— « Sell 'ta, potred, sell 'ta Aotrou,
Ama ve dreset krabanou ! »
— « Krabanou na ve ket dreset,
Manegou brao a ve gwerzet ! »
— « Sell ama 'ta, ma mignoned,
Eur potr bihan ama pignet,
Ouzimp ema sur o sellet
D'ezan 'c'han raktal da boket ! »
— « Hola, Per-Louis, chomet aze,
Ar potrik-ze zo divue
Gwir eo e ma kaër, fichet koant ;
Aze ve gwerzet gwiskamant ! »

.....

Bale reont dre ar ruio,
Sellet a renkont tro war dro

Heb komz da hini lavaret ;
Kerlu d'an daoulin zo stouet.
An Aotrou war red d'hen kavet :
— Per-Louis, klanv out pe penfollet ?
— Me zo ganin ma santimant,
Me wel aze ar Sakramant.
— Hennez na n'eo ket benniget,
Mar feus c'hoant braz e vo prenet. »

Kleved o deuz an neventi.
Red a vo c'hoaz eur wech voti.
'N em brezantet Kerlu d'e dro
Gwalc'het gantan e grabano ;
Kerzet ra 'vel eur velveden
Ha c'houeza ra en e groc'hen,
Eun dorn gantan en e beultrin,
Ha 'barz eun all eun taboulin,
En taboulin a bemp gwennek
Prenet gantan en Sant-Eriek
Vid ma 'n o zonj e vab karet
Eo bet e dad koz « deleguet. »

III

KLEIER KARNOËT

1

An naontek a viz kerzu nao-ha-pevar-ugent
Goude an drivec'h kantved 'vit rei d'ec'h da intent
Ebarz en parroz Karnoët e voa joa ha glac'har,
Ar sujed eus an dra-ze a breder ma memoar.

2

Aman zo daou gloc'h nevez demeus ar re gaëra
Unan a zo *Perrina*, egile *Yvonna*,
Hast e moamp holl d'o gweled savet ebarz en aër,
O leusken o zon kenta da zaludi Sant Per.

3

Heb an neb diaezemant int savet 'barz an tour
Rak an holl koz ha iaouank a voa deut da sikour,
Chacha remp var ar gorden 'vit ma vijent savet
Pa voant et ebars 'n o flas gant hast eint bet sonet.

4

Oh ! ha kaëran soniri zo moien da gleved
An holl zo rejouiset a galon, a spered,

Laret remp a vouez huel mil bennoz d'hon ferson (1)
Nin hen trugareka'lo deus a greiz hon c'halon.

5

Hennez a gemer trubuill a gorf hag a spered
'Vit hon sikour da sevel hon iliz beniget
Hag evit kaoüet kleier vit an iliz neve
Hen deus en em dispignet hag en noz hag en de. (2)

6

Doue hen rekompanso memeus barz ar bed-man
Rag netra na zo kuzet eus an traou disteran
Krouer ar bed a wel sklaer barz an holl galonou
Rekompansi, punisa, hervez hon oberou.

7

Sonet, kleier beniget, sonet, faoutet an aër
Kaset ho mouez dudius da beteg tron Sant Per
Ha goulennet evidomp vemp krenv ebarz ar Fe
Hag e kerzfemp da jamez en hent ar wirione.

(1) An Aotrou Toussaint Pinson (1837-1905).

(2) An Itron Jaffrennou a bleaz deuz renki aoter Santez
Anna en iliz nevez. Evid sikour paëa an aoter kaër-ze, e kasaz
eur c'halvaden d'he holl mignonezed, hag e ieaz he-unan d'o-
ber eur gest en peb ti euz ar barroz.

8

Setu aze an triomf eus ar c'hleier neve
Mes glac'har zo em c'halon pa sonjan goude-ze
Er c'hleier koz partiet goude ho remzi mad
Ze a zigas daëlou dru ebarz ma daoulagad.

9

P'o gweliz o vont er c'har evel daou gorf maro
A ve kaset d'ar vered da finisa o zro
Em c'halon hag em spered a meus neuze sonjet
Ze eo Lezen an Natur : Koz a renk kuit monet.

10

Kenô, kleier beniget, kenô 'ta da viken
C'houi peuz sonet aliez vit eurvad pe anken
Karnodiz ouz ho klevet deuz bet joa pe glac'har
Peb digouez euz o buez 'zigasit 'n o memoar.

11

C'houi 'c'h a' ebarz ar moullou vit dond a nevez flam
Da zon ho karillonou da Zoue ha d'e Vam.
Da vouez hon c'hleier nevez ni 'vo ivez fidel
P'hon galvfont dond d'an iliz d'an ofisou santel.

An hini 'n eus great ar son ho ped braz ha bihen
Da jilaou mouez ho kleier ha mouez ho peleien,
Kondui raint abanoc'h ebarz hent ar vue
'Vit kaout ar rekompanz hed an eternite.

19 Kerzu 1889.

AN DISKAR-AMZER

O deveziou tenval euz an Diskar-Amzer
C'houi a ra hirvoudi var zu 'n Nevez-Amzer,
Na weler en nep lec'h bokedou na glajen,
An heol a vihana muzul e sklerijen.

Ar gwe braz a zo trist da weled er c'hoajou,
Kollet o gwiskamant, hir ha treut o brankou,
Bepred glao hag avel, koumoul du pe voren,
Hag en hentchigou don ne gever met bouillen.

Spered an den zo trist 'samblez gant an amzer,
Rag skeuden e vuez e wel en traou-ze skler,
An heol ziskouez wechou eun tam e lagad drant
Vit lakat esperanz er galon sempl ha gwant.

Varlerc'h an deiou trist e vo deiou skornet
Ha mantel wenn an erc'h dre holl vo astennet.
Melezour ar maro e weler a bep tu,
Ar sioulder, ar repoz, a c'houl an deiou du.

O nag e vo joaüs an den keaz pa welo
Eur boked gwenn bennag o tiwan er parko,
Sonjal rañ 'n e galon e resusito c'hoaz
Ar bleun, an trevajou, al lann, ar balan glaz.

Ni ive, tudou keaz, e m'eump hon miziou du,
An tan en hon c'halon ve mouget gant ludu,
Mez dond rañ deizioù all ! Gant eur fulen hepken
Demeuz an tan mouget e savo sklerijen.

Esperomp Bretoned, n'eo ket maro an dud
A dle gant o c'halon, o skridou hag o brud
Hadsevel hon bro vad, digas nevez amzer :
Tud iaouank zo sevel : warnê 'ma hon esper !

Na fallgalonint ket vid gweld breudeur trañtour
O tismantr o mam-vro, 'du gant an enebour,
O zell a zo war gree'h. Skeuden o zadou koz
Doue hag o feiz stard o sklerijenn en noz.

Ni, an dud dizoursi, a bedo evito
Ni heulio a spered o labour, o gwelio,
Spi m'eump en o herder hag en o fenn kaled
Doue d'o zikouro, da rei nerz d'o spered.

V

AR GOUANV

O na trist ar maeziou, tenvall ar goumoulen !
Ar gwez treut ho brankou n'ho deuz ken eun delien,
Na fleur er jardinou, na lapous o kana...
Ar waz dour zo chenchet er rivier ar wasa.

Perag eo maro holl, n'euz buez en neb lec'h ?
Repoz a ra an Natur, skuiz a zindan ar bec'h.
Met an tempest var vor a zeu bet' hon c'hearieu,
Strakal ra hon zier, displantet ar c'hoajou.

Ar paour keaz Merdañdi en risk euz o buez,
C'halv Doue d'o zikour 'n o enkreuz didruez,
Eun nerz braz divuzul zo ebarz an Natur,
Ni, vel fubuennou, renk heuil hon Tonkadur.

Hon Breiz a ruill ive dre hentchou an nenvou
Merket d'ei gant Doue 'boue kalz a gantvejou.
O Gouanv kri diremed, te sklas an izili
Euz an dud arru koz, fin d'o gwad da virvi.

Te zo eur meleziour evez buez an den.
E gozni eo ar Gouanv. Na resusito ken.
E sêo zo diskennet en donder ar grio,
Mez brankou neve 'zeui divar ar skour maro.

Gouzanv a renkomp 'ta avel iud, erc'h ha skorn,
Ha reuz an amzer gri o strakal en peb korn,
Korventen, glao, avel, hentchou louz ha bouillen,
Deiou berr, noziou hir, hircvoudus da dremenn...

En pad ar gwall amzer, ni iel en hon zi kloz
Da gana, da gonta taoliou kaër ar re goz ;
Tal mantel ar chiminal, hag en kichen an tan
Eo brao bout o tiviz pa ve achuet koan.

Ar re iaouank a lar : Tremenn a raï ar Gouanv,
Ha ni 'momp plijadur pa had-deuio an Hanv !
O Esperanz, tra gaër ! Te holl buez an den,
Henchet gant Karante na c'houllez netra ken...

AN NEVEZ AMZER

O vont da bourmen d'ar c'hoajou
Meuz klevet an evnedigou
O laret d'in dre o c'han skler
E ma tost an nevez amzer.

Ar c'haz en halek zo gwelet,
Tremenet eo ar goanv kated,
Boutonou zo er plant, er gwez,
Esper a zo da gavet frouez.

Ar wazik dour 'hiboud bravoc'h,
An ezen zanter kalz skanvoc'h,
Santout a rer vo hep dale
Eun adsavidigez neve.

Esperomp 'ta, ma mignoned,
Doue 'n euz ket hon dilezet,
An nevez amzer a dosta
Hag a rei buez da beb tra.

Ar iaouankiz a gano drant,
Ar re goz, muioc'h dizeblant,
Mez o c'halon holl sedereet
Hag o izili diskornet.

Ar bokedou 'zavo o fenn
Bet pell goenvet gant ienien,
Ar ieod a c'hlazo er parkou
Sec'h e vo ar gwinojennou.

Buez an den, buez ar bed
'Zo steuet 'vel-se hed-da-hed
Var lerc'h eun nozvez a c'hlao kri
Heol ar mintin a ra d'emp spi.

DA VARZED BREIZ-IZEL

An heol 'zo lugernuz hag an oabl a zo skler,
Klevet a ran dre oll o tiston 'barz an aer
Iouc'hadennou lirzin; Breiz a zo dihunet
Aboue kantvejou-zo e oa chomet kousket.

Ar moueziou a glevan a zo moueziou Barzed,
Trital a ra ma c'halon p'ho c'hlevan o toned
Demeuz pep korn ar vro, ar menez, an draonien
Deuz kear ha var ar meaz e savont a vanden.

Kanet, Barzed iaouank, kanet a vouez uhel
Ho kwerziou dudiuz en enor Breiz-Izel
Sonet ho telen dir a oa pell zo melget,
Me gred d'ar re vouzar 'tigasfet ar c'hleved.

Ar zon skiltruz ha drant a za var an avel
Dreuz d'al lann, d'ar menez, dre-holl en Breiz-Izel,
Bord ar c'hoat hag an ôd ha memez dreist ar mor
Ken eo chomet batet ho preudeur a Dremor.

Mez tal d'in e klevan eur vouez o hirvoudi
Mouez eur Barz iaouank eo, en devez melkoni
O weled a zo tud hag a garfe diskar
Hon gizioù hag hon iez ker kaer var an douar.

Na hirvoudez ken, Barz, ar Feiz n'eo ket maro,
Me wel ar Vretoned o vond d'ar pardonio,
Lod 'zo war o zreid noaz, 'n o dorn eur chapeled
O pedi Sent ar vro en gwir belerined.

Me gred o deuz kavet en eur c'horn an dachen
Roudou o zadou koz en kichen eur peulven,
Neuze c'hint daoulinet da ganan, da bedi
Ha da c'houlen pardon 'vit ar re a fazi.

An hanv gant e gaërder hag e vleuniou brava
Rañ kalon d'ar Varzed ha mouez evit kana :
Sevel a refont holl gwerziou leun a vaillanz
Ha pa vo deut an deiz o devo rekompanz.

Labouret, tud iäouank, labouret vit ar Vad,
Vit Doue hag ar Vro. Me reket d'eoc'h mennad
Da sevel Breiz-Izel a uz d'ar broiou all :
Kendalc'het d'hi difenn a eneb an dud fall.

TI AR BOBL

(Lavaret devez ar Vinnigadur)

Ti ar Bobl eo hanvet breman,
Ra vo ti Doue da gentan,
Ra vo miret ennan e Lezen
Ha great peb tra 'vit hi zouten.
— Bennoz laran d'ar veleien
Deut da lakaat ar merk kristen
Var an ti ha mekanikou
Ha goulenn bennoz an Aotrou.
— Ma vo labouret var eun dro
Evit gloar Doue hag ar Vro,
Ha dalc'het bepred en Breiz-Izel
Ar Feiz hag ar Iez santel.
— Trugarez a greiz ma c'halon
D'an Aotrou Markiz Estourbeillon
Deut an deiz-man dre garantez
D'azista bennoz an ti nevez.
— Trugarez ive d'an holl vignoned
Deut da enori ma mab karet.
Ra zaint dorn ouz dorn d'ar gombad
Da zifenn bepred al lezen vad.
— Me zao ma gveren gant levez
En enor d'an holl gompagnunez ;

Gras d'eomp da vale var ar roudou
Merket d'eomp gant hon c'hentadou,
Ha lavaromp holl en eur vouez :
Bebet Breiz, bevet hon iez !

Keraez, 6 Genver 1907.

IX

SALUD PLOUGASTELLIZ !

Salud, Plougastelliz, salud gwir Vretoned,
Tud enorabl, tud paour, tud a vicher galed,
Holl omp deut vit ar bloaz d'ho kwelet en ho ker,
Bro brudet ar sivi, ar gwiskamanchou kaër.
Breudeur omp dre ar wenn, breudeur dre ar galon,
Ni labouro bepred 'vid mad ar vro Vreton
Vit he iez hag he Feiz, he c'honvers en pep tra ;
Vo ket kemeret Breiz 'vid ar vro distera.
Gwasket omp, c'houi her goar, gant tud diavez bro,
Savomp uhel hon penn. 'Nem stardomp var eun dro !
An trec'h a vo ganemp, ni c'houll bout dishual
Spontomp ket rog hon skeud, na rog treitourien gall.

Ni a zo deut hirio da starda an ere
A dle unani holl ar bobl euz ar c'hontre,
Dalc'homp gant hon baniel, hon iez hag hon gizioù
Breiz-Izel, er bed holl, zo fleuren ar broioù !
Bennoz ha trugarez euz a greiz hon c'halon
Vit an digemer mad gret d'emp en peb feson.
Sonj a zalc'himp bepred euz an dud kalonek
O deuz laket o foan 'vid ar gouel brezonek. (1)

Kendalc'h Plougastell, 12 Gwengolo 1908.

X

DA BONTREVIZ

Kanomp hon Bro, hon iez, hon Feiz
Kanomp aman holl dud a Vreiz
Deut da Bontrev an deziou-man
'Vit gouelioù an dudiusan.
— Kaer eo d'ar galon ar gwerzioù,
Dous d'an dioueskouarn an tonioù

(1) Gant envor an Itron Jaffrennou, e tleer kaout eur sonj mad ive evid anaon he mignonez koz an Itron Ar Gak, deuz Montroulez, marvet er bloavezh 1911. O diou e vijent bepred asamblez er gouelioù breton.

A gan aman a vouez uhel
Barzed iaouank a Vreiz-Izel.
— Tud kalonek, c'hoant d'e sevel
O Bro var ar bazen uhel
Ha kenderc'hel ar c'hiziou koz
Goulen frankiz 'vit o mennoz.
— Holl omp kenvroiz, mar karomp,
Dreist pep bro all en em zafomp,
Ni zo tud krenv, tud a galon
Pennou kaled, mez tud gwirion.
— Kanomp eta hon Bro garet
Hi difennomp eneb ar bed,
Karomp pardonioù ha gouelioù
Ha gwiskamanchou hon zadou.
— Salud d'ec'h holl deuz ma zilaou
Tud a renk uhel pe 'tre-daou,
Salud labourer, micherour
Holl omp breudeur da 'n em zikour.
— Salud Pontreviz ha re all
Diredet a Vreiz hag a C'hall :
Unanomp holl hon c'halonou
'Vit difenn ar memez gwirioù.

Kendalc'h Pontrev 1909.

DIHUN BREIZ

Dihun 'ta Breiz-Izel, hon mam muia karet,
N'eo ket mad e chomfez re hir ken da gousket,
Glac'haret a vemp holl mar dalc'hez, morgousket,
Da hunvreal pelloc'h en amzer dremenet.

Fin 'zo breman d'an noz, arru eo ar beure,
Me wel ar sklerijen 'para war ar mène,
An heol tom ha skedus a lugerno prestik,
Sao eta, Breiz-Izel, chilaou mouez ar barzik.

Deuz peb brank e tiskenn eur c'han melodius
Dousder ar mintinioù rent ar galon joaüs,
Hag ar gliz-noz kouezet war ar ieoten wenvet
A ra d'ezhi sevel kaëroc'h en he c'hened.

Iouc'hadennou skiltrus a glevan dre an aer
O laret : Breiz-Izel, arru eo an amzer
Ma vemp holl unanet da sikour hon mam-bro
Da derri ai liam he chadenne pell zo.

Kerne, Treger, Leon ha potred vad Gwened
A zo war zao breman, p'ho deuz an drouz klevet
'Vo prestik gouelioù braz var Vre hag en Pontreo
Da enori hon Breiz, diston rei an ekleo.

Deut eta ma Broïz, deut holl, deut da glevet
Mouez ken drant ar Varzed a zo ho mignoned.
Komz a refont ouzoc'h var galz demeuz a draou
Vit m'o laket ar Gwir en pep lec'h trec'h d'ar Gaou.

Dihun 'ta, Breiz-Izel, lez da gousk hirvouduz
Kemer peurz 'vit biken en da renk enorus,
Difenn gant lealded, da iez, da gustumou
Goull frankiz d'ar mibien gwasket gant ar mestrou.

Goull da iez er skoliou en kenver ar gallek
Ha te vo dreist ar Gall 'n eur c'hout ar brezonek ;
Da spered* zo digor, da benn a zo kaled,
Na blegi ket dindan ar bec'h warnout tolet.

XII

SAO BREIZ-IZEL

War don « Kousk »

Al lapoused a gan, setu deut goulou-de ;
Me wel an heol skeudus 'para var ar mene.

DISKAN

Sao, sao, Breiz-Izel bro ken mad
Chom re bell da gousket na n'eo ket mad !
Sao, Breiz-Izel, bro dispar
N'euz ket eun all ken kaër var an douar.

Ar Varzed gant o c'han o deuz da zihunet
An holl draou a lavar ne eas met mougousket.

Ar vesaerien a gan 'n eur gas o saout da vaez
Gwerziou kaër Breiz-Izel karget a levenez.

Al labourer mintin a lavar e beden
D'an Doue galloudek, ma teuo d'hen souten.

Vit derc'hel e iez kaër, e Fe, e gustumou
Enep divroidi, nac'herien o zadou.

Dihunomp holl Breiziz, savomp uhel hon penn
Hon gouriz a zo mor, hon parkou aour melen.

Hon c'hoat dero kaled, hon divrec'h krenv vel dir,
Na spontomp ket buan, eun de vo trec'h ar Gwir.

DISPUT

ETRE AN TOK HAG AR C'HÖEFF

An Tremener

Eun devez euz an han
O pourmen dre aman
Me wel eun tok skeduz
Tal eur c'hoeff grasiuz,
Ha me chom da jilaou
Tabut oe tre an daou.

An Tok

Me brava tra zo groet
Da gaërat ar merc'hed.
Me ra eun aër pinvik
Memez d'ar reuzendik,
Douget e venn bepred
En peb korn euz ar bed.

Ar C'hoeff

Te a zo great gret plouz
Hag eun tam pillou rouz,
Pleun lapouz ha greun du,
Rubanou glaz ha ru !
Me a zo dantelez
Brodet kaër aliez.

An Tok

Te mignon ne n'out mad
Med evit labourat.
Te renk chom var ar maez
D'ober iod ha krampoez,
Ha me ia da Bariz,
Eno oun deuz ar c'hiz.

Ar C'hoeff

Me zo eur c'hoeffik skan,
'Gar ma bro da gentan ;
Ganen ver koant ha iê
Er park hag er mene.
Pa ven du ven kannet
Hag a neve gwisket.

An Tok

Me ne ran van a c'hliz
Mad oun dond en peb giz
Ha te gant ar voren
Zo flaket var ar penn,
Neuze out henvel tre
Deuz libouden Kerne.

Ar C'hoeff

N'am dismegansez ket
Pe me facho abred.
En Breiz me zo karet
Ha n'he c'huitain ket.
Me lak ar Vreizadez
Ken koant hag eur Brinsez.

An Tok

Na rez 'med fougeal,
N'out ken evel gwechall.
Ar vam hag ar vam goz
Da zianzao fenez,
Bihanât 'rez bep bloa,
Prestik c'hi da netra.

Ar C'hoeff

Te zo eur goloen,
Koacha rez tout ar penn
Teurvez ober veld'on,
Bihanât da feson,
Kalz e vefez bravoc'h,
Hag ive kalz skanvoc'h.

An Tremener

- Pa oe fin d'ar c'honchou
Tre ar c'hoeffurennou
Me deuz gant sioulder
Da laret ma zonz skler.
— Te, tok, kerz da Bariz,
Na deu ken war da giz ;
- Ar maeziou n'int ket groet
Vid da seurt lapoused !
Pa gouezi er vouillen
N'o ket sonjet a-grenn
Vi nijet euz a Vreiz
Lec'h e oe bet da neiz !
- Ha te, koeff, mar sentez,
A chomo var ar maez,
Eno out enoret,
Koantât rez ar merc'hed,
Koz out barz er c'hentre
Mez bihanât 'rez re.

XIV

AR GOZNI

Kinniget d'an Itron de Pesquidoux.

- An den zo arru koz zo vel eur beajour
Great gantan eun hent hir, gant skoazel ha zikour ;
Pignet eo en dosen hag eur zell tro-var-dro
A ziskuez an hent gret dond en tresek e vro.
- Pa zell var an draonien du-ze pell en dremwel
'Wel e vugaleach kuzet gant eun askel
Hen dalc'h 'barz er goudor, hen diwall a bep poan
Vel eul lapousik koant mesk ar pleun hag ar gloan.
- Goude e iaouankiz ken drant ha dizoursi
A ra nec'hamant c'hoaz d'e dud leun a zisfi,
Rag hentchou kalz a zo da bignet d'ar grec'hen
Lod zo bordet a roz, lod zo karget a zrein.
- An hini koz a wel deuz lec'h ma 'z eo pignet
Pelec'h 'man ar skoasel 'neuz e gar diskaret,
Hag e karfe neuze hopal a bouez e benn
D'ar re zo var e lerc'h diwall deuz ar vouillen.
- Ober ra c'hoaz eur zell a bep tu var e giz
Hag e wel o sevel a bep sort traou iskiz,
Karget eo ar maeziou, karget eo ar c'heriou
Gant moged ha c'houez fall a leusk chimalou.

Mez eun dra all zo c'hoaz a c'hlac'har an den koz :
Klevet iaouankizou o c'hopal deiz ha noz :
« Doue, mestr na lezen n'oullomp an deiz hirie
Ni fell d'emp heuill hon fenn, kavet peb liberte. »

**

Moueziou all zo savet hag a zo muioc'h gê,
Tridal ra an den koz pa glev ar rummad-ze
O kana o bro Vreiz, o c'hustumou, o Fe,
Hag o tiskuez d'an holl e karont o Doue.

Ar c'hoz chom da silaou, azezet bord ar roz,
Ken e teui an Ankou d'hen kas d'ar Baradoz ;
Eno e pedo c'hoaz vit e vro ken karet,
Ha 'vit ar re a boagn d'hi harpa, d'hi miret.

XV

AR C'HLANVOUR PAREET

Nag eürus e kavan, eun devez d'ar beure
'N em weled dizroet a-neve d'ar vue :
Goude tri miz gourveet tost da vordik ar be
E kollen esperanz da zével ac'hanê.

Ar Mestr n'euz ket kavet ahanon dare c'hoaz
Da lakat 'n e c'hignol emesk e eostou braz,
Labourat renkan c'hoaz er park bet d'in merket,
Bolonte vad hepken a raio d'in kerzet.

Memez tra eur barr heol a ra vad d'ar galon,
Kleved al lapoused o richana o zon...
Mond d'ar bed-all !... a zo eur zonzj meurbed spontus
Mar na vije ar Fe en hon c'halon gredus.

Gwelet meuz en dro d'in kerent ha mignoned
Kontant da rei konfort pe sikour em c'hlenved,
Mez n'euz nemed Doue a gement a c'hallfe
Rei kalon d'ar c'hlanvour pa ve er pasach-ze.

Doue ra vo meulet, e volonte bet gret.
Red vo mervel ! Mez saludomp c'hoaz ar iec'hed.
Hi eo an eienen euz plijadur ar bed,
An neb neuz hi c'hollet gav c'houervder hed-da-hed.

Trugare, ma Doue, demeurez ho madelez,
Re all gwell evidon 'peuz galvet aliez,
Ha pa zono ma heur, m'ho ped reit d'in ar c'hras
Da gavet 'n ho Palez eun tam bihan a blas.

Maë 1911.

En envor

euz Badiziant ma Merc'h-vihan Rozen-Wenn-Anna

Devez kaër evidon, ha devez joasted !
Eur stereden a lintr 'kreiz ma deiou kontet,
Eur Rozen a zispak he deliou tener c'hoaz,
Ra leusko en dro d'ei c'houez he vertuioù braz.

Rozen, te zo fillorez da Vam ar Vretoned,
Ive da vam Gwennole ha d'ez mam-goz Karnoët.
Me reket d'id beza hep tarch, leun a c'houez vad
'Vit da vam karantezuz, ha gwir enor da dad.

Dispak da zrein bepred da bellât an dud foll,
A garfe gant o binim da lakat dont da goll.
Kar Doue hag ar Werc'hez, kar da vam ha da dad,
Ped evit da vam goz, ha ro bepred skuer vad.

Ra pezo iec'hed ha furnez,
Gened ive, mar gellez,
Spered lem ha digor,
Setu aze an tenzor
A c'houllo vidout da vam-goz
Pa vo arru er Baradoz.

9 Gouere 1911.

Ma Hano ?...

Skrivet gant peder lizeren
Ken uhel an eil 'vel eben.
Sellet a-glei sellet a-ziou
Henvel 'kevfet anê o diou.

Ma Farroz ?...

Ma Bourk a zo war an uhel,
Gwelet a vez a ziabell
E mesk ar brug hag ar bleun lann,
O c'houez vad lak ar galon splann.
Bord ar c'hoat, ti Sant Weltas brudet,
Bord an dour, ti ar Werc'hez vinniget.

Ma Oad ?...

Sonjet, ma keret, on iaouank,
Rag ma fotou aman zo stank !
Me 'n em reizfe gant an amzer
Mar mefe goud vid ar vicher.

MARTELL

...
...
...
...
...
...

MARTELL

...
...
...

Keraez — Moullérez Ar Bobl — 1913

...
...
...

...
...
...
...
...
...

MARTELL

...
...
...
...
...
...